

BÁNSÁGI UTAZÁS 1838-BAN

Id. Zeyk János (részlet)

„Karánsebes, Mehádia, Jorgován, Ó-Orsova, Új-Orsova, Kazáni szoros, Traianus táblája, Veterani barlangja, Kazáni út.

Karánsebes

A rónán fekvő csinos, mintegy 3000 lakost számláló kis katonavárost délről a középrendű, itt Temesbe ömlő, Sebes folyama mossa. Van három: egy katolikus, egy rác és egy román szép temploma, mindenik tornyos. Fő dísze a pompás katonalak, osztályvezérkari, katonahivatali lakok, katonaiskolák, derék vendégfogadók. Itt van a karánsebesi gyalog román-illír határőrezred fő álláspontja. Ezenkívül léteznek még: hídvámhivatal, útlevélvizsgálás és postaállomás. Népe aranymosással is foglalkozik. Völgye híres nagy csigák terméséről, erősségeiről és római útnyomairól, keletre a Mikahegyen innen álló úgynevezett Ovidius-tornyáról, hol a száműzött költő, monda szerint, szállásolt.

Miután Karánsebest elhagytuk s Újkazán vagy Svábsebesen, Bukinon, Sadován, Armoenison, a postaállomásos Teregován, a katonaiskolás Domsían, Kornían, Krusevkoceven, Plugován, Bélaréka folyólyán 'és itt márványhídon' átszállottunk, mély völgy fenekéből fölviláglott

Mehádia

A Karánsebesnél kisebb, 1500 német s román lakost számláló városka, szinte csak egy utcára szorulva, erdős kopár-szirtes hegyek alján nyúlik el. A fölötte függő Skrassic magas kőszirt, mely szakadozott romjaival derekát fenyegetni látszik, regényes tekintet ad a városnak, és igen jó csorgó vízzel látja el. Szemközt a nagy Szirttel és a város átelleni oldala fölött törpébb dombon négy cifra kereszt ünnepélyesen szenteli meg a zöld gyepes sima halmot, melynek talpát a várost átfolyó Bélaréka sebes hullámai csapkodják. Fölöttük két álló vámshíd kapcsolja össze az ellenpontokat. Jobbról az

erdőhegy szikláit ostromló hat öl magasságú Zuhany méltó megtekintésre. Egy katolikus és egy román templom tornyai emelkednek fel a mély völgyből. Apróbb épületei közül kitűnőbbek: a kisdud katonalak és iskola, só- és más raktárak, a királyi harmincadí áru- és veszteglési épületek, hídvam-, áru- és útlelvizsgálati intézetekkel és postaállomással. Római út-, római s magyar arany-, ezüst-, rézpénz-maradványok is léteznek itt.

A gyalog román határőrezred mehádiai századának e fő állomásáról kiindulván, egy óranegyed alatt elértük a jelfát, melynek fekete bal karára fehér betűkkel ez van felírva: Weg in die Herkulesbäder, s hasonló jobbról az irat: Weg nach Altorsova; láthatólag mutatják az utat Herkulesfürdő és Ó-Orsova felé. Az orsovai sziklába vágott úton a Dunáig mind a nagy Cserna jobb partján s völgyén menve, Toplec mellett az ezen helységgel átellenben fekvő s attól csak a Cserna által elválasztott Jorgován nevet viselő kőszirthez érünk. Egy magas szikla, merő falként, tetejével bukó állásban, hajol be itt az út fölött, derekához mintegy támaszul több mint húsz ölnyi hosszú, három ölnyi magas s közel négy ölnyi boltozati íveket emelő óriási kőfal lapul. Mészből és téglából maga is kősziklává tömörülve, a felületével hajdani út vagy vízvitel romlapját képezi. A bábéli rom alja mellett vonul el a szép országút, melynek a magas, meredek és szikláspartú Cserna felőli szélét bátorságosító kőkarzat zárja be. Jorgován felett máig is a sötét, babonás őskor regéi lebegnek. Griseliní török, mások római romoknak tartják. Óhajtható s a tisztos romokhoz méltó lenne felőlük a valót felfejteni s tudatni.

A búbajos szirtet elhagyván s Ó- és Új-Zsupanekon átmenvén, miután ez utolsó melletti úton belül a kis várost képező veszteglőintézetet is megtekintők, csakhamar elérők a Duna partját, hol fekszik.

Ó-Orsova

Midőn a zsupaneki kanyarodóra kiérünk s Ó-Orsovát meglátók, tűnődve tekintünk a magas, erdős hegyekkel elzárt két szűk völgyi vidékre. Képzeteink s tapasztalatom (mert a széles Dunát többször kísértem felülről Kalocsán alulig) e folyót beölelhető nyílt, tág-

sabb lapályt keresének, s már aggódánk, hol férhet el a szűk völgyben az óriási folyam, midőn elérők partját a 840 lakosával Ó-Orsovát.

Az itt igen összeszorult Duna mégis három-négy marosunknyi szélességű. Atelleni jobb partja szerb határ Tekia faluval s néhány hajókikötői épületekkel. A mély meder hosszan két szűk, erdős hegysor talpáira támaszkodik. Bal partján nyúlik le a kis város. Néhány épületeit kivéve, szépségére Mehádiával sem ér fel. Van két katolikus és román tornyos temploma, só- és áruraktára, vannak meglehetősen vendégfogadói, s mi ott legfőbb: nevezetes vásárai hetenként kétszer, csütörtökön és szombaton. Ezeknek helye a Duna partján egy hosszú zsindeyes nyílt színben van.

Az idegenek, akik inkább törökföldiek, hajóikkal partunkon kikötnek, áruikat a színbeli külső korlátkarfa mellé lerakják. Beljebb maguk sem mehetnek. A belső karzat mellett a mieink állanak, s beljebb ezek sem léphetnek. A három ölnyi távolságra szemközt álló kétféle csoport egymással alkudozik, és a kölcsönösen megvett árukat (melyek idegen részről inkább magukra ragadványt nem vehető anyagok, mint: dohány, kávé, gyümölcs, édességek stb.) a szín közepében részünkről álló örök átveszik, a középben fekvő hosszú asztalra lerakják, s onnan az illető kézbe adják, valamint a pénzt is. A török és idegen kézről átvett árukat előbb az asztalon megmosván, mi a részünkrőliekkel nem történik. Mieinknek szabad akármi, nem tilalmas árukat eladni. Sokat nyert a levantei kereskedelem ideágaztatásával. Főbb áru: gyapot, bőr, gabona s hal.

Törökföldről jött egyéb áruk és személyek hajón, szekéren, raktárban és más kiszabott helyeken állják ki a vesztéglési időt, mely ragadó nyavalyák létezése vagy nem létezése körülményei szerint három nap és három hét közti időszakokban forog. Jaj annak, ki az irt s ilyenemű rendszabályok ellen csak egy lépést is tenne vagy azokat meg nem tartaná és tartatná. Így az érdekllett híres városok a véghatári átszállóponton végződvén, az idegenek hajóira szállván, miéink szárazon, minden együtt közösülhetéstől elzáratva, hazatérnek. Mindezek a ragadványok (dögvész, pestis stb.) elleni óvakodások a kormány nagy gondosságára mutatnak.

Láttuk Ó-Orsovában egyebek között az orosz konzuli lakot is, a Duna partján, az innen Pestig kölcsönösen járó gyorssekér s

postaállomás épületeit, amazét ismét a Duna-parton, gazdag haláruboltokat (mert itt temérdek, roppant halak fogatnak a halászok és halászati haszonbérő által, ki nagy pénzmennyiséget fizet a karánsebesi román határőrezred orsovai állomásán létező ó-orsovai századának). Megnéztük a sok, szüntelen fel- s lejáró, inkább kereskedőhajók kikötőjét, katonaiskolát és harmincadintézetet. Az egészre mint katonahelységre a főfelügyeletet egy őrnagy és egy százados gyakorolja. Erőssége az 1739. évi béke nyomán leromboltatott. Innen alább regényesen látszik

Új-Orsova

Új- (vagy török) Orsova fekvése nagyon meglepő. Két nagy hegység teknőjében leömlő Duna kiterjesztett karjaival bélel egy kerekded, felemelkedett lapályt. A természet és találós ész kijelölte egész szigetkén polgári és hadi mesterségek várfalakat, védbástyákat, lakokat s egyéb középületeket emeltek. Az előkor műve, az öreg vízikirály koronája, díszleg a kis tenger közepén. [...] Tornya tetjéről a babonás félhold keleti dolyffel ragyogja szét sztambuli birtokosa fényes címerét. Az öreg mecset, hajdan Szent Ferenc szerzetes temploma, a kormos, magas sugártorony, vezérbasai, katonas- s más lakok városi tekintetet kölcsönöznek a várerősségnek, mely terjedelmére nézve hasonló Károlyvárunkéhoz. Várfalait mindenfelől hullámok csapkodják. A kiszállás a kapu lépcsőjére esik.

Az oda utazókat részünkről Ó-Orsováról apró hajócskák szállítják le, szintén egy negyed mérföldnyi menettel, a Duna közepén. A visszatérés vagy vontatással történik, vagy alább az innenső partra kiszállván, szárazon gyalog, szekéren, lóháton. De az utazónak az ó-orsovai katonatiszt-hatóság útlevelével és őreivel el kell látva lennie, különben egy lépést sem tehet a Csernán alul, noha a török határszél és Orsova még alább esnek. A törökök között oly óvakodással kell forognia, hogyha a felvigyázóul rendelt őr valamely törökkeli érintkezésbe jöttét adná fel, a veszteglő időt kénytelen lenne kiállni; ezt kell érteni a tiltott árukra nézve is. [...]

Ó-Orsováról felindultunk a Duna mellett, s Jeselnicán, Ogradénán átmenve Dubovánál beértünk az újabb idő egyik leghíresebb

és csodálatosabb vívmányába, ama sziklai útba, melynek neve közönségesen

Kazán

Ó-Orsováról pár órai menet után, Odradénán felül mindjárt, Dubovánál egy kanyarodáson beér az ember a Duna szorosába. Két magas, erdős, roppant kősziklasor merő falként hatalmasan szorítja itt össze a mély medret itt akkora öbölre, mely mintegy három marosunknyi terjedelmű. Ez a Kazán-szoros, melynek két fő nevezetessége van:

1. Traianus táblája

A szoros kezdetén, az átelleni szerb parton, éppen a Duna felett, egy piramis-szabású kőszirt áll; rajta annyi századok viharai után is látható még egy római feliratos kőtábla. Traianus császárnak és az ottani szerb sziklák aljába vágott óriási lépcsős római útnak (melynek nyomai már alig láthatók, s mely az innenső új útban pompásan éled fel) emlékéét tartja fenn e kő. A remek szirt talpa több mint húsz lábnyi hosszúságra természetes lépcsőket alakít, melyek vezetnek a nagy betűkből álló felirathoz. Két delfin összekulcsolt farkai boltozatilag alkotják s két nemtők tartják a négyszögletű romladozott táblát, melynek közepén a kiterjesztett szárnyú római sas bemetszve nyugszik. Ma szerb és török halászok tanyája e boltozat, s az irigy tűz füstjétől korommal fedvék a szép, tiszteletes művek. Maga felirat romladozott, betűi részint ki vannak törölve. Csak ennyi olvasható:

IMP. CAESAR NERVAE F.
NERVA TRAIANUS AUG. GER.
PON. MAX. T.T.

M

E római romok azon történetet is láttatnak jelölni, miszerint Traianus Taktaliánál népét hajókon átszállította, s Malagolumbiánál sietve utat csináltatván, Ogradéna vidékére kiszállott, onnan hegyeken át az ellenséges ország belsejébe seregeit kiterjesztendő. Ama lépcsős út pedig, mely Moldova s Kolumbáctól fogva Ogradénán alul, Taktalia s Polentinig terjed öt, hat és hét lábnyi szélességben, polentini sziklai felirat szerint Tiberius császár alatt

Moesiában tanyázott római légiók által létesült, áradások alkalmával való hajóvontatás végett.

Mint valami mulató sétahelyre, úgy lépik az ember a kazáni csinos új útra. felül a tömérdek sziklák és belőlük több helyen kivágott boltozatok esernyő vagy kiálló fedélként borulnak az erkélyes állású útra, mely seprett házpadlatként terül el oly szélességre, hogy rajta két s néhol több szekerek is megférhetnek egymás mellett. Vízfelőli oldalát kőoszlopos fakarzatok s néhány órányi távolságra feljebb eső svinicai kőbányákból került vörösmárványos kövekkel fedett, övig érő s többnyire vízvezető lyukakkal ellátott kőfal bátorosítja. A part szinte mindenütt kemény kőfallal kirakva, melynek hatalmas oszlopai maguk az agg szirtek, sikertelenül ostromoltatván a bosszús hullámoktól. Egyik kanyarodóján fenn sima szirtre festve egy, a helyhez jól alkalmazott szentkép, Keresztelő János Jézust a Jordánban keresztelve, tűnik elő. Jobbról tágasabb helyen, fenn sziklaoldalban az út és kőfal szükségét fedező kőbánya. Ottjártunkkor is hangos volt a kővágók munkáitól. E szirtek oldalain is, mint Mehádia körül, teremnek a híres pipaszáraknak való török cseresznyefák.

A szoros vége felé, merő falállású sziklák oldalán a történetbúvár figyelmét magára vonja

2. Veterani barlangja

Jobbról az út mellett, a Dunától ötven ölnyi távolságra, tömött vad bokrok között romladozott falépcsőkre talál az ember. Ezeken felkapaszkodva tizenkét ölnyi magasságon mesterséges falromok tűnnek elő. Itt van a barlang bejárója, mely mintegy két öl szélességű, egy öl magasságú s öt öl hosszúságú. Belseje a barlangnak körülbelül száz ölnyi hosszú, tizennégy ölnyi széles, tizenkét ölnyi magas; csak egy nagyablaknyi nyíláson kap világosságot. A tömérdek boltozatot egy sziklaoszlop emeli, segítettve kőfalrakatokkal, melyek a barlangot többfelé osztályozzák el. Ezen osztályok a tisztéknek, legényeknek tartózkodó- s az eleség- és hadszereknek rakhelyei lehettek. Egy vízcsatorna, több tűzhely s egy sütőkemence nyomai is látszanak bennük. A nyirkos fal s boltozat csepegő-kő alakú.

A barlang régebben Piscabora, Piscabarának neveztetett, s a háborús időszakból ismeretes. Jelen nevét cs.k. tábornagy Veterani

Friedrich gróftól kapta, ki 1692-ben 300-ból őrseréget rendelve belé, azokkal kapitány d'Arnan negyvenöt napig vitézül védte azt. 1788-ban újra megerősítettett, s cs. k. őrnagy Stein egy csapat maradvánnyal huszonnégy napig tartotta magát. Az erdélyieknél becses emlékezetű Veterani név tiszteletessé teszi előttünk e barlangot. Mi is felmentünk belé, s miután megnézegettük, ismét leszálltunk az útra.

Itt mindjárt egy földcsúcs merészen vág be a sebes Dunába. Szigetszabályú, zöld gyepes halmán regényesen áll egy kis zsinde-lyes kőépület őrkatonákkal. A közelebbi Duna-áradás megjárta e kisdud őrlakot is, de ez vitézül kiállotta az ostromot. Tovább csendes, meleg időben jobbról hideg sebes szél csap meg bennünket; észrevettük, miképp egy sziklaüregen ömlik ki ránk a hűs fuvalom. E légcSATORNÁN, vezetőnk szerint, a szirt túlsó lapjára ki lehet menni. Odább a kanyaron s ismét jobbról, fenn sima sziklán rendszeres árnyékóráat pillantunk meg. Balról a haszonbérő nagy halászhajói tűnnek szemünkbe. Innen csak néhány ölnyire kell előbbre haladnunk, s a valóságos Kazánál vagyunk, Ó-Orsovától négyórai menet után.

Kazán, kezán annyit tesz, mint: forrás, buzgás, keringés, esés. Mivel itt a Duna vize medrébe mélyen bevágott szirtcsúcs-gátba ütközvén borzasztó forrást, buzgást, keringést, esést fejt ki, nagy zúgással, ezért kapott e hely s róla környéke Kazán nevet.

Kínos és veszélyes ez a hely a le- s főként pedig a felfelé járó hajósoknak és hajóknak, s nem annyira a túlsó, mint az innenső part. De a túlsó part járhatatlan lévén, az innensőn kell elvonulniuk a felmenő hajóknak. Gyakran kötélszakadás, hajó elszalasztása történik itt. Azonban a szoros szirtek itt már végződnek, s a nagy folyam felfelé pompásan terül el. Az új út készítése végett néhány felügyelői, mérnöki, mesteri és műves lakok és raktárak léteznek e parton, hol mi csak néhány szót váltánk, és a messze vidékre felté-
kintvén, alkonyatban visszatérénk Ó-Orsova felé.

Kényelmesen utazunk most a pompás úton, mint már hozzászoktattak, mert előbbi utunk alkalmával irtózás lepott meg, midőn a felettünk függő szirtek összezúzással látszottak fenyegetni, főként ha a karzat lyukain a szinte alattunk hullámozó

(Dunába) esének pillantásaink. Visszafelé bátrabban haladtomban képzeitem is bátrabban repkedének; gondolataim a múlt s jelenkoron szálldogálának, az ó- és újabb idők hősei tűnnek fel emlékezetemben; látom az afrikai, római s marengói hősöket az Alpeseiken, Cenisen, carnioliai havasokon óriási útjaik felett lebegni [...], s emlékül egy kőre felkarcolva ezt hagyám ott:

A nagy Széchenyi tiszteletére idősebb Zeyk János.

(Az utazás divatja. Útleírások, útjegyzetek az 1848 előtti Erdélyről. Id. Zeyk János, Jánosfalvi Sándor István, Kővári László, Téka sorozat, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. 1973)